

TÜRKMENİSTAN BİLGİ NOTU

HAZİRAN
2022

GÜNCEL VERİLER

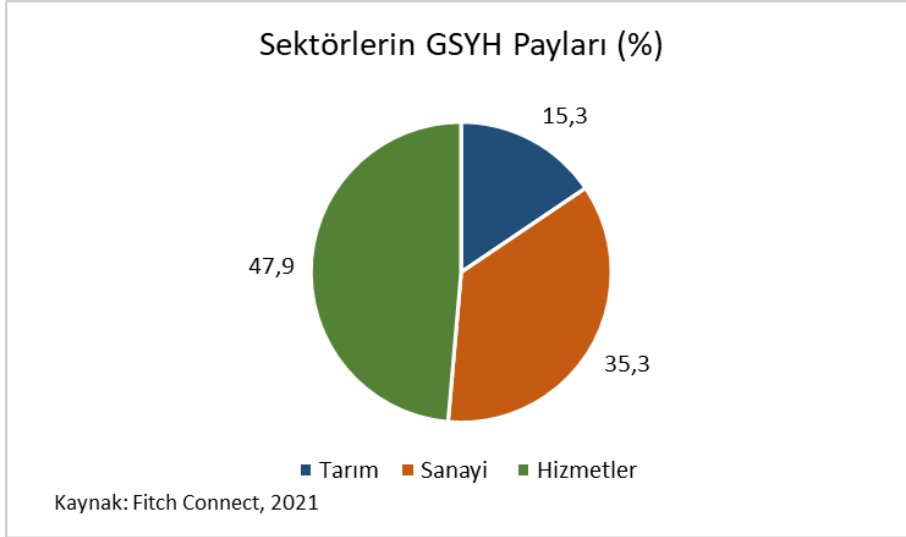
MAKROEKONOMİK GÖSTERGELER VE TAHMİNLER

GÖSTERGE	DEĞER	2020	2021	2022 (tahmini)
GSYH (cari fiyatlarla)	Milyar USD	53,1	63,4	76,5
Büyüme	%	-3	4,9	1,6
Nüfus	Milyon Kişi	6	6,1	6,2
Kişi Başı Gelir	USD	8.775	10.310	12.273
Enflasyon	%	7,5	14,9	17,5
İşsizlik Oranı	%	4,1	4,08	4,02
Cari Denge / GSYH	%	-3,3	2	5,8
Bütçe Dengesi / GSYH	%	-0,1	-0,1	1,1
İhracat	Milyar USD	7,8	9	-
İthalat	Milyar USD	3,4	3,7	-

Kaynak: IMF KEG Nisan 2022, Trademap

1. TÜRKMENİSTAN EKONOMİSİ GENEL GÖRÜNÜMÜ

1991 yılında SSCB dağılmasından en az etkilenen ülkelerden biri olan Türkmenistan'ın bağımsızlık sonrası dönemde dünya fiyatlarıyla doğalgaz ihraç etmeye başlaması, ülke ekonomisinde ve dış ticaret dengesinde önemli iyileşmeleri de beraberinde getirmiştir.

Türkmenistan, başta doğal gaz olmak üzere emtia ihracatına odaklanan gelişmekte olan bir pazardır. %80'i Karakum çölünden oluşan toprakların yalnızca %3,5'i ekilebilir durumdadır. Ancak, buna rağmen tarımın milli gelirdeki payı %15 civarındadır ve ülke önemli pamuk üreticilerindendir.

Ülkede 600 milyon varil civarında petrol rezervi, 13,6 trilyon metreküp de doğal gaz rezervi bulunmaktadır. Sahip olduğu doğalgaz rezervi ile dünyanın 4. büyük rezervine sahip olan Türkmenistan'ın önümüzdeki dönemlerde artması beklenen doğalgaz rezervleri ile üretimi artıracak beklenmektedir. Buna ek olarak, 2009 yılında Çin'den Türkmenistan'a açılan TAPI boru hattı sayesinde 2018 yılı sonrasında Pakistan, Afganistan ve Hindistan'a doğal gaz ihracatını başlamıştır. Ayrıca bu boru hattı ile Çin ülkenin en önemli doğalgaz ithalatçısı olmuştur.

2013 yılında Türkmenistan, kamudaki enerji sektörü haricindeki varlıkların 2020 yılına kadar %70'inin satışını hedefleyen özelleştirme programını uygulamaya koymuştur. Şu ana kadar uygulamanın yavaş ilerlemesi ülke de devlet kontrolünün yoğun olmasının önüne geçememiştir.

Sanayi sektörü GSYH'nın %35'ini oluşturmaktadır. İnşaat sektöründe, önemli ve teknoloji gerektirmeyen diğer tüm faaliyetler Türkmen inşaat firmaları tarafından yerine getirilirken benzer şekilde, tekstil, çimento, kimyasal tesis işletmeleri devlet yatırımları ile gerçekleştirilmektedir.

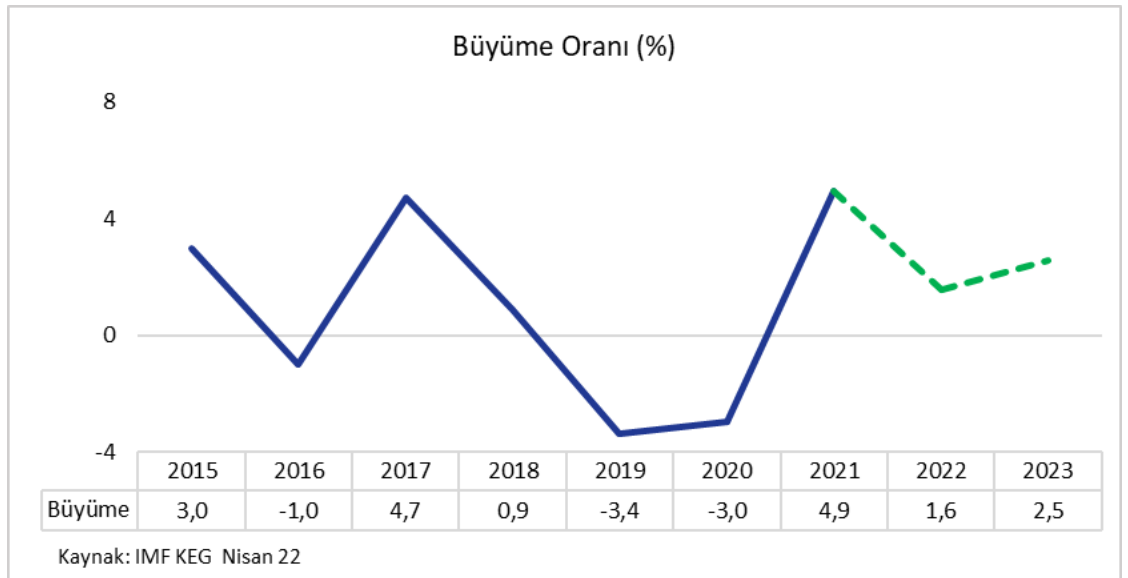
2. BÜYÜME

Türkmenistan ekonomisi, 1999 ile 2008 yılları arasında ortalama %15 büyümüş, 2009 yılında ise küresel finansal krizin etkisiyle büyüme oranı %6'ya kadar düşmüştür. Takip eden dönemde toparlanan ekonomi 2011-2013 döneminde enerji gelirlerindeki artışın etkisiyle ortalama %10 genişlemiştir. Ancak, 2014 yılında enerji fiyatlarında yaşanan düşüş ülke ekonomisini takip eden dönemlerde durgunluk yaşamasına neden olmuştur.

2016 yılında %1 küçülen ekonomi 2017 yılında %4,7 genişlese de takip eden yıllarda yaşanan kriz Türkmenistan'ın yeniden daralmasına neden olmuştur. Son 20 yılın en büyük krizini, hiperenflasyon ve gıda kıtlığını, 2019 yılında yaşayan ülke bu yıl %3,4 küçülmüştür.

Krizin etkileri sürerken, 2020 yılında salgının etkili olması ve hidrokarbon fiyatlarının düşmesi ülke ekonomisini derinden sarsmış ve %3 küçülmesine neden olmuştur. 2021 yılında ise, baz etkisi, enerji fiyatlarındaki toparlanma ile birlikte emtia üreten endüstrilerin gelişmesi, ülke ekonomisini olumlu etkilemiş ve yıl sonunda Türkmenistan ekonomisi %4,9 genişlemiştir.

2022 yılında, Ukrayna'daki savaş ve Türkmenistan'ın ana ithalatı üzerindeki zincirleme etkiler sonucunda GSYH büyümesinin %1,6'ya düşeceği tahmin edilmektedir. Özel tüketimin, ithal edilen enflasyonist baskılardan etkilenmesi beklenmektedir. Yüksek küresel emtia fiyatları, Rusya ve Ukrayna üzerinden tedarik zinciri kesintileri, iç talebi sınırlayarak ithalatın bastırılmasına neden olacağı da bir başka tahmindir. Türkmenistan'ın doğalgaz sektörü, büyümenin ana itici gücü olmaya devam edeceği ve Çin'in Türkmen hidrokarbonlarına yönelik birincil talep kaynağı olmayı sürdüreceği beklenmektedir.

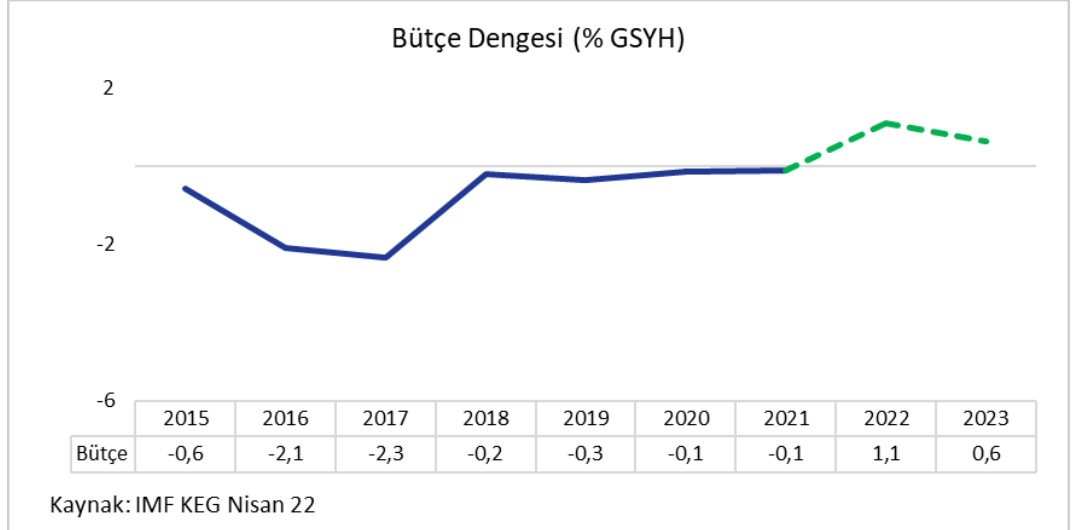
3. BÜTÇE DENGESİ

Türkmenistan bütçe istatistikleri hükümetin büyük miktarlarda gerçekleştirdiği bütçe dışı fonlamalar nedeniyle güvenilmez bulunmaktadır. Ülkenin doğalgaz ihracatından elde ettiği gelir devlet bütçesine önemli kaynak sağlamaktadır.

2014 yılı dahil olmak üzere, hidrokarbon gelirleri nedeniyle devamlı bütçe fazlası veren ülke düşen petrol fiyatlarının etkisiyle 2015'ten itibaren sürekli açık vermeye başlamıştır. Buna ek olarak 2019 yılına kadar, su, doğalgaz ve elektriğin ücretsiz dağıtılması da bütçe açığının nedenleri arasındadır.

2020 yılında kamu finansmanı, düşük enerji fiyatları ve salgın ile ilgili ek harcamalardan etkilenmiştir. Ancak, düşük sermaye harcamaları ve gelir önlemleri bütçeyi nispeten iyileştirerek %0,1 açık vermesini sağlamıştır.

2021 yılında salgın kaynaklı harcamalar devam ederken, yılın ilk aylarında sermaye harcaması için kullanılacak olan bir fonun bütçeye transfer edilmesi yıl genelinde kamu maliyesine olumlu yansımıştır. Bu sayede ülke, GSYH cinsinden bir önceki yıla aynı oranda bütçe açığı vermiştir. IMF, 2022 yılında Türkmenistan bütçesinin %1,1 fazla vereceğini tahmin etmektedir.

4. SWOT ANALİZİ (FITCH)

Güçlü Yönleri:

Dünyanın dördüncü en büyük doğal gaz rezervine sahiptir. Gaz üretimi önümüzdeki dönemde geliştirilmesi beklenen rezervlerdeki artışların etkisiyle yükselecektir. Çin ve AB ülkenin önemli gaz kaynaklarına erişmeye isteklidir. Güçlü ekonomik büyüme ve artan araç filosu, rafine ürünlere olan talebi artıracaktır.

Zayıf Yönleri:

Büyük petrol sahalarının vadesi dolmaya başlamıştır. Kullanılmayan kaynakların doğası, önemli ölçüde işleme ve geliştirme maliyetleri gerekmektedir. Coğrafi durumu ve jeopolitik hususlar, Çin dışında petrol ve gaz ihracatını olası kılmamaktadır. İran ve Rusya'ya gaz ihracatının kesintiye uğraması, Türkmenistan'ın Çin pazarına bağımlılığını artırmaktadır. Hazar Denizi üzerindeki tartışmalar, ülkeyi Azerbaycanla yakınlaştırmıştır, ancak, bölgedeki yüksek potansiyelli arazilere yatırımı engellenmektedir. Gaz sektöründe kamunun güçlü varlığı yabancı yatırımcı girişini sınırlamakta ve iş ortamında rekabetin oluşmasını engellemektedir. Enerji sübvansiyonlarının kaldırılması yurtiçi gaz tüketiminde büyümeyi yavaşlatmaktadır. Sınırlı şeffaflık ve piyasada güvenilirlik yatırımcının ilgisini sınırlamaktadır.

Fırsatlar:

AB'nin Türkmenistan-Afganistan-Pakistan-Hindistan Doğal Gaz Boru Hattı (TAPI) projesi ve Çin'e daha yüksek hacimlerle ihracat yapılması için altyapı projeleri üzerinden güney koridoruna artan ilgisi bulunmaktadır. Petrol ve doğal gaz arama faaliyetleri ile petrol ve gaz rezervleri artırılabilir. Rusya'nın Ukrayna'yı işgali nedeniyle uluslararası ticaret sonuçları olsa da Rusya'ya yeniden ihracatın başlaması üretimi ve gelirleri artırabilir. Hazar deniz havzasındaki anlaşmazlıkların çözümü, yeni petrol ve gaz üretimi-iletimi için fırsatlar yaratabilir.

Tehditler:

TAPI projesinin yokluğunda Türkmenistan, Çin ekonomisine ve gaz talebine oldukça bağımlı hale gelmektedir. Devam eden yolsuzluk ve yasal gecikmeler Uluslararası Petrol şirketlerinin piyasadan çıkmasına neden olabilir. Ülkenin ekonomisi hidrokarbon endüstrisine büyük ölçüde bağımlıdır. Ülkede, öngörülme-yen politika ortamı bulunmaktadır.

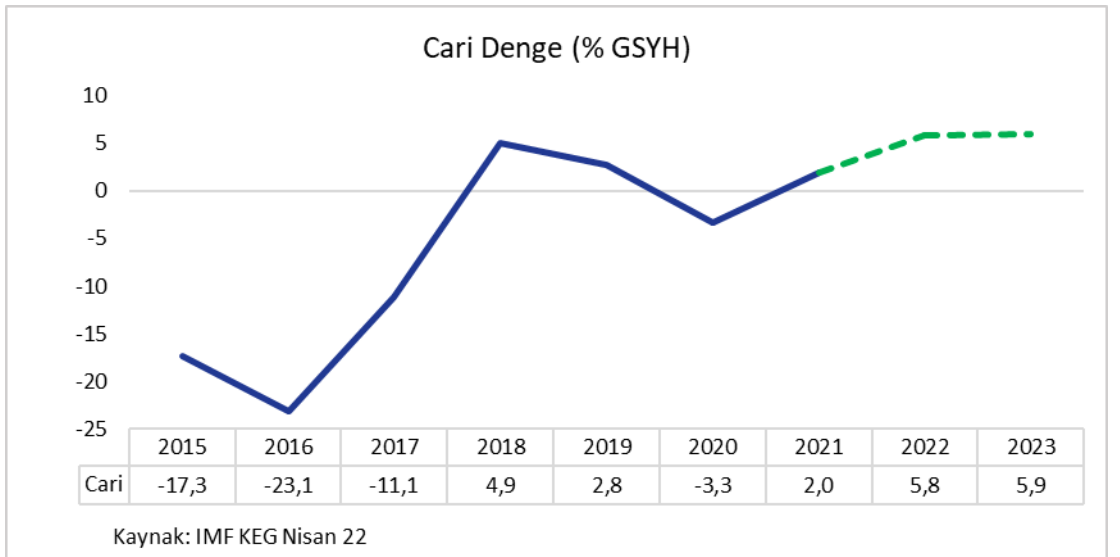
5. CARİ DENGESİ VE DIŞ TİCARETİ

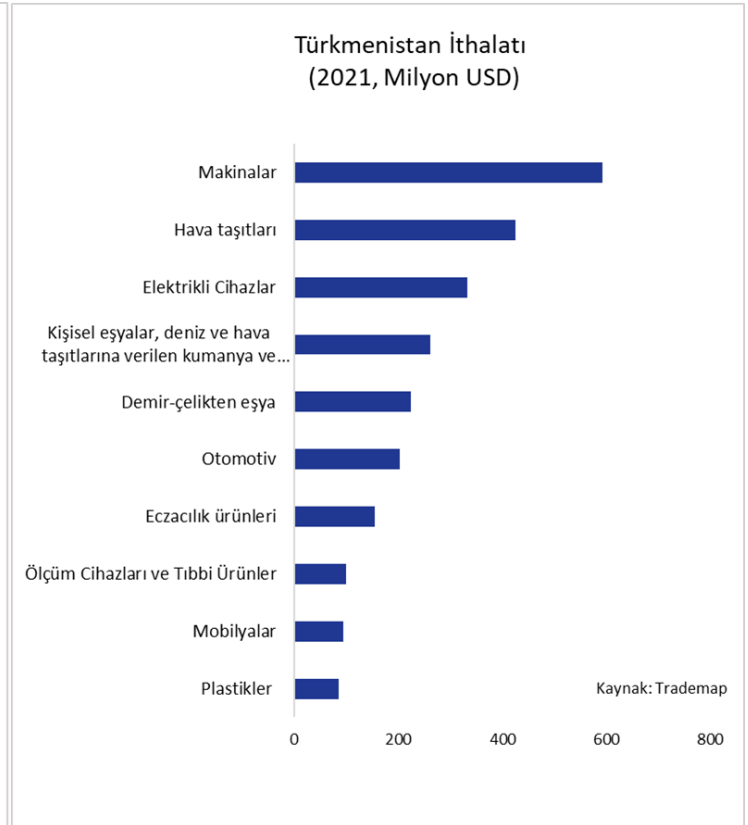
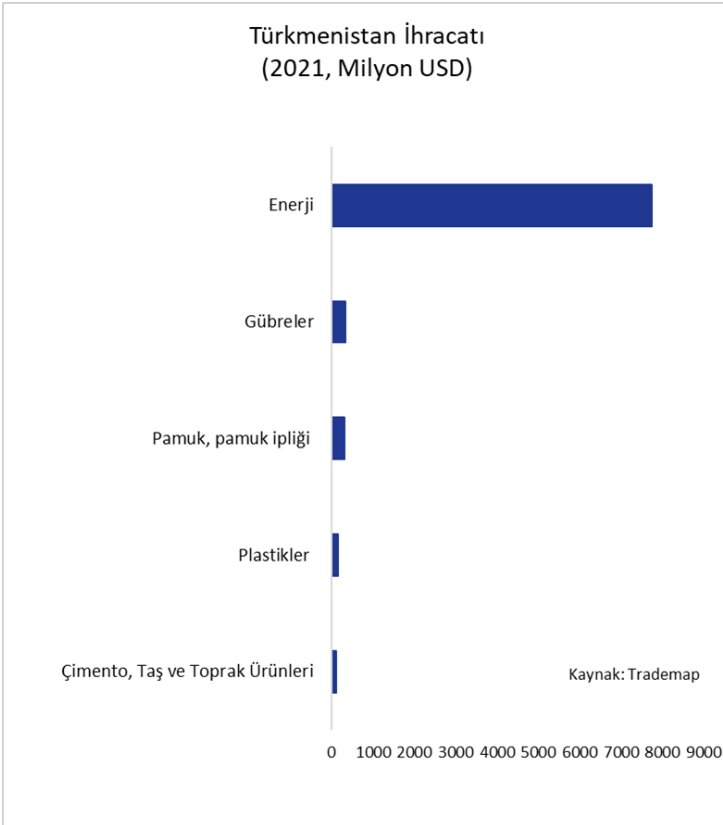
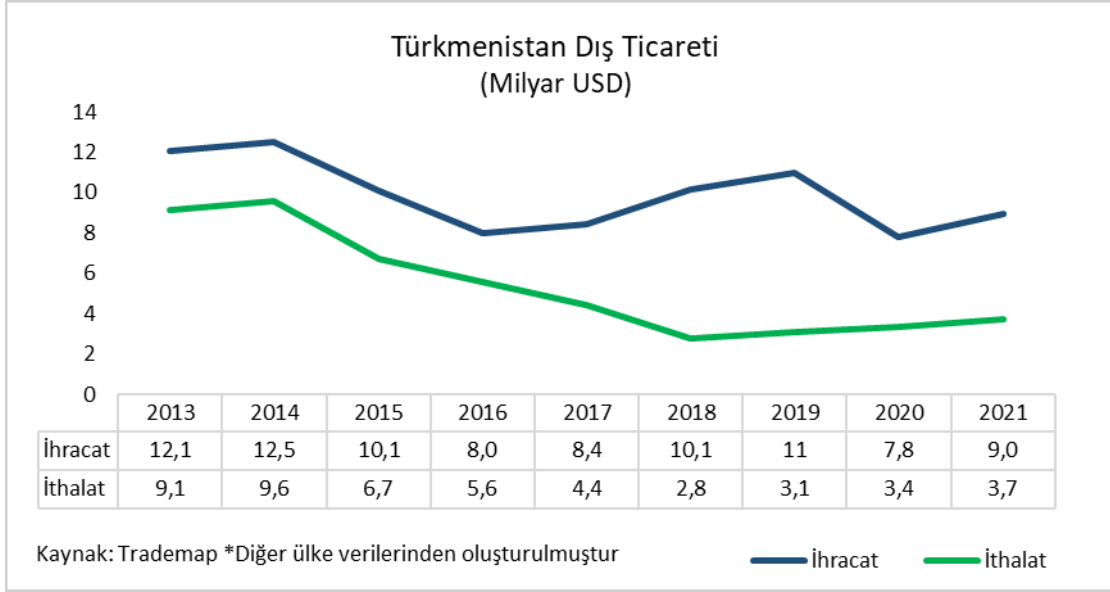
Türkmenistan cari dengesi 2009 yılından itibaren açık vermeye başlamış, 2015 ve 2016 yıllarında cari açık GSYH cinsinden sırasıyla %17,3 ve %23,1'e kadar yükselmiştir. 2018 yılında ihracatın bir önceki yıla göre %21 artması ithalatın ise %36 azalması ile cari denge toparlanırken cari fazla %4,9 olmuştur. 2020 yılında enerji fiyatlarının düşmesi, Çin'in talebi azaltması dolayısıyla ihracat ve ithalatın azalmasıyla cari açık GSYH cinsinden %3,3 olarak gerçekleşmiştir. 2021 yılında da bir önceki yılın tersi olarak ihracatın %15 yükselmesiyle cari fazla GSYH'nin %2'sine yükselmiştir.

Dış ticaret verileri diğer ülkelerin verilerinden oluşturulmuştur. 2014 yılında 12,5 milyar USD ile rekor kıran ihracat 2020 yılında salgın etkisiyle birlikte 7,8 milyar USD'ye gerilemiştir. İthalat ise aynı yılda 9,6 milyar USD iken 2020 yılında 3,4 milyar USD seviyesinde gerçekleşmiştir. 2021 yılında ise talebin toparlanmaya başlaması ile birlikte ihracat %15, ithalat %11 artarak sırasıyla 9 milyar USD ve 3,7 milyar USD'ye yükselmiştir. Böylece dış ticaret fazlası (5,2 milyar USD) son 10 yılın en yüksek miktarına ulaşmıştır.

2021 verilerini göre Türkmenistan ihracatında Çin, Türkiye ve Özbekistan başta gelmektedir. Ülke ihracatının %68'ini Çin'e gerçekleştirmektedir. İthalatta ise, Türkmenistan ihtiyacının %26'sını Türkiye'den karşılamaktadır. Türkiye'den sonra önemli ithalat partnerleri Rusya ve İtalya olmuştur. İtalya 2020 yılında Türkmenistan ithalatında 13. sıradayken, hava taşıtlarının ithal edilmeye başlanmasıyla 3. sıraya yükselmiştir.

Ürün bazında ticarete ise, enerji sektörü Türkmenistan ihracatının %86'sını, gübreler, pamuk-pamuk ipliği ise %7'sini oluşturmaktadır. İthalat tarafında ise, makineler %15'i, hava taşıtları %11'i ve elektrikli cihazlar %9'u oluşturmaktadır.

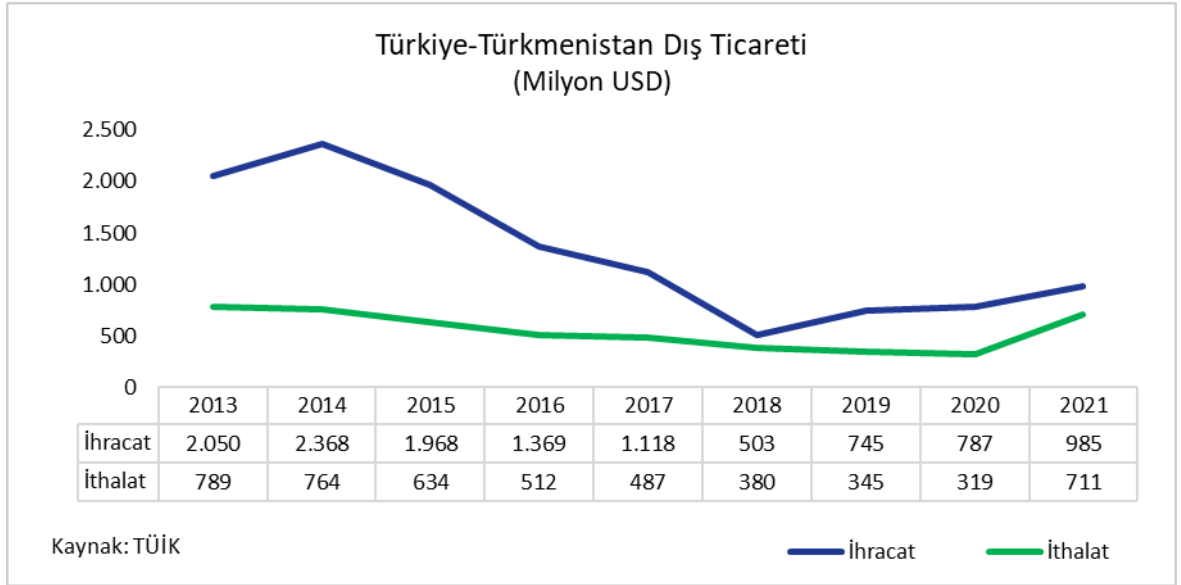

6. TÜRKİYE- TÜRKMENİSTAN TİCARETİ

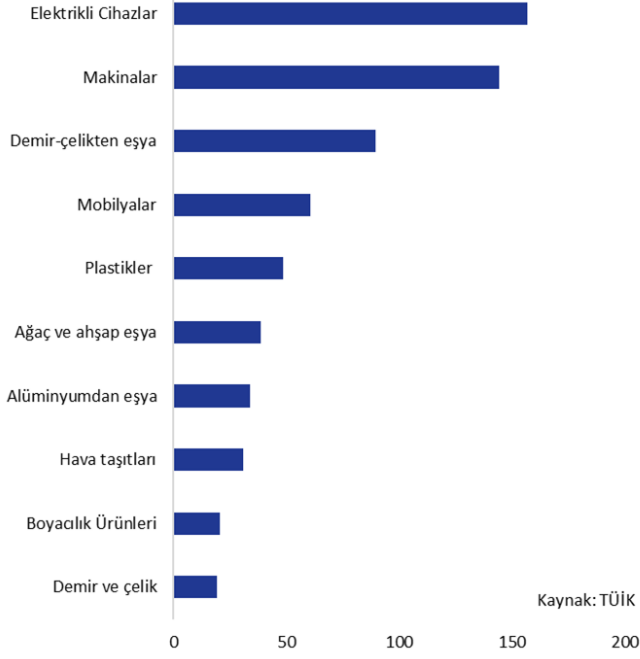
Türkiye'nin net ihracatçı olduğu ticarete 2014 yılında 2,3 milyar USD ile zirve seviyeye yükselen ihracat bir daha bu seviyeyi yakalayamamış, takip eden senelerde düşme eğilimine girmiştir. 2021 yılında bir önceki yıla göre %25 artan ihracat 985 milyon USD olarak gerçekleşmiştir.

Türkmenistan'dan olan ithalat ise benzer şekilde 2014 yılında 764 milyon USD ile en yüksek seviyeye ulaşmış ve bu yıldan sonra 2020 yılına kadar gerileme devam etmiştir. 2021 yılında bir önceki yıla göre %123 artarak 711 milyon USD civarına yükselmiş, 2014 seviyesine yaklaşmıştır.

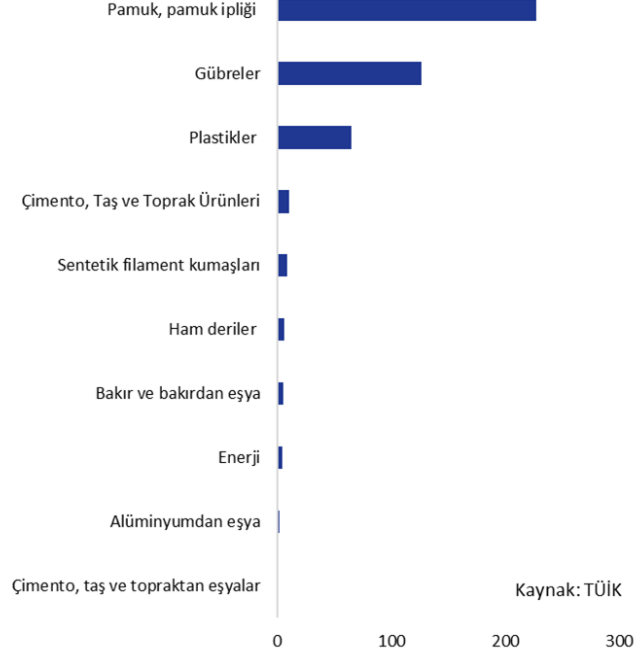
2021 verilerine göre Türkiye'nin ülkeye olan ihracatında elektrikli cihazlar, makineler, demir-çelikten eşya öne çıkmaktadır. Bu sektörler ülkeye olan ihracatın %43'ünü oluşturmaktadır. İthalatta ise, pamuk-pamuk ipliği ithalatın %50'sini oluşturmaktadır.

Türkiye'nin Türkmenistan'a İhracatı (ÖTS, Milyon USD, 2021)

Türkiye'nin Türkmenistan'dan İthalatı (ÖTS, Milyon USD, 2021)

DIŞ EKONOMİK İLİŞKİLER KURULU

Huzur Mahallesi, Azerbaycan Caddesi Skyland Sky Office No: 4
B Blok Kat: 21-22 Seyrantepe 34485 Sarıyer/İstanbul

www.deik.org.tr • info@deik.org.tr

[Twitter](#) [Instagram](#) [LinkedIn](#) [YouTube](#) [Facebook](#) /deikiletisim | www.deik.org.tr